

POLEMIKI

Nieuzasadnione informacje o występowaniu murawy naskalnej *Festucetum pallentis* w Niece Nidziańskiej

Podczas przeglądania czasopisma „Problemy ekologii krajobrazu” (t. XVI, 2006) natrafiłam na pracę Bożeny Łuszczczyńskiej dotyczącą Ponidzia, czyli części Niecki Nidziańskiej (na Wyżynie Małopolskiej). Autorka wymienia z tego terenu 8 zbiorowisk murawowych i dwa zaroślowe, bez podawania zdjęć fitosocjologicznych; informuje jednak o ich wykonaniu w liczbie 370.

Wśród jednostek wymienionych tylko z nazwy znalazło się *Adonido-Brachypodietum*, zbiorowisko którego odrębność i inaczej dotychczas podawany zasięg geograficzny, wymagają przeanalizowania. Omówione są bliżej 3 zespoły – dwa uprzednio znane z Niecki Nidziańskiej i jeden dla niej **nowy**, z kostrzewą bładą – *Festucetum pallentis*. Tak ważne stwierdzenie dla terenu od dawna badanego przez wielu botaników, nie może być podawane bez pełnego udokumentowania. Tymczasem w omawianej pracy brak odniesienia do nie cytowanych, poprzednich podstawowych publikacji, zawierających dane z Niecki Nidziańskiej i do uwzględniającej ten teren charakterystyki jednostek szaty roślinnej w dziele *Szata roślinna Polski* (Szafer, Zarzycki red. 1977). Brak też tabeli zespołu z wykazaniem gatunków charakterystycznych i wyróżniających dla wchodzących w grę jednostek syntaksonomicznych. Wobec tego jest rzeczą w pełni uzasadnioną, by zabrać głos w tej sprawie.

W swojej pracy B. Łuszczczyńska pisze: „Zespół *Festucetum pallentis* zasiedla na terenie badań prawie płaskie wierzchowiny wzniesień, strome zbocza, a nawet pionowe ścianki skalne, zbudowane z gipsów lub żwirowców mioceńskich. Na tych stanowiskach wykształciły się bardzo płytkie gleby o słabo rozwiniętym profilu. Płaty różnej wielkości (od kilkunastu do kilkudziesięciu metrów kwadratowych) odnotowano w Lisowie, Łagiewnikach, Szańcu, Zwierzyńcu, Gackach, Woli Zagojskiej, Winiarach, Skotnikach Górnych oraz w rezerwatach Przęślin i Skorocice. Natomiast na wale gipsowym ciągnącym się od Gacek do Skotnik Górnych, przyszczytowe części jego zboczy porastają głównie płaty tego zespołu”. Z przytoczonego tekstu wynika, że murawy z kostrzewą bładą są w Niece Nidziańskiej częste (co sugerują też dane zawarte przez autorkę w florze z 1998 r., przedstawione dalej). Jeżeli tak, to jest rzeczą zadziwiającą, iż botanicy nie zwrócili dotąd na nie uwagi ani w publikacjach, ani w relacjach z wycieczek terenowych. Stanowiska samej *Festuca pallens* (= *F. glauca*) są wprawdzie zaznaczone w Niece Nidziańskiej w atlasie rozmieszczenia roślin (A. Zając i M. Zając red., 2001), ale nie jest to równoznaczne z obecnością zespołu. Dobrze by było zanalizować bliżej te dane pod względem oznaczeń kostrzewy, cech siedlisk i towarzyszącej roślinności.

Festucetum pallentis – luźna murawa naskalna – to zespół mający stanowiska na skałach wapiennych, głównie jurajskich, na Wyżynie (Jurze) Krakowsko-Częstochowskiej, badany m.in. w Ojcowskim Parku Narodowym (Medwecka-Kornaś, Kornaś 1963), a później np. w położonych dalej na północ okolicach Olsztyna (Babczyńska 1978). Jest też opisany – w nieco odmiennej postaci – z Pasa Skałkowego Karpat, łącznie z Pieninami. Nowe dane o jego występowaniu zawarte w przytoczonym powyżej tekście B. Łuszczczyńskiej (2006), odnoszą się m.in. do rezerwatu w Skorocicach. Jest to teren dokładnie zbadany pod względem fitosocjologicznym, mający dokumentację w postaci mapy rozmieszczenia zbiorowisk roślinnych (Medwecka-Kornaś 1959), nie stwierdzono w nim jednak występowania *Festucetum pallentis* (ani *Festuca pallens*). W omawianej tu publikacji z 2006 r. brakuje określenia warunków i miejsc, w których miałyby się rozwijać wymieniona m.in. stamtąd asocjacja, brak też sugestii, płaty których zespołów, wyróżnionych uprzednio i skartowanych, miałyby zastąpić.

Jako rośliny cechujące *Festucetum pallentis* Ponadto oprócz *Festuca pallens*, określonej jako *F. glauca* (zgodnie z przyjętą obecnie nomenklaturą), B. Łuszczczyńska (2006) wymienia: *Allium montanum*, gatunek który rośnie w płatach tego zespołu na Jurze (w Skorocicach notowałam go jako sporadyczny w *Seslerio-Scorzoneretum*) oraz *Jovibarba hirta* subsp. *glabrescens* – takson raczej inny niż *J. sobolifera* (*Sempervivum soboliferum*)¹, cechująca dotychczas znane płaty *Festucetum pallentis*. Niemniej właśnie *J. sobolifera* zamieszczona jest we wcześniej opublikowanej florz Niecki Nidziańskiej (Łuszczczyńska 1988); w Skorocicach nie ma żadnego z wymienionych rojników. W omawianej pracy z 2006 r. autorka nie podaje gatunków charakterystycznych dla muraw z kostrzewą bładą, ani roślin, które można by uznać za wyróżniające ten zespół. W jego obrębie wydziela natomiast dwa podzespoły: *Festucetum pallentis typicum*, bez określenia cechujących je gatunków i *F.p. stipetosum capillatae*. Tę jednostkę mają wyróżniać: *Stipa capillata*, *Koeleria macrantha* (*K. gracilis*), *Sedum sexangulare* (*S. boloniense*), *Anthyllis vulneraria* i *Orphantha lutea* (*Odontites lutea*), rośliny występujące w różnych murawach innego typu, m.in. w Niecce Nidziańskiej, spotykane w płatach *Festucetum* tylko wyjątkowo, jak *Sedum sexangulare* i *Anthyllis vulneraria*, podane z północnej części Jury Krakowsko-Wieluńskiej koło Olsztyna (Babczyńska 1978). Nieliczne mchy i porosty mające cechować *F.p. stipetosum capillatae*, są też inne niż notowane w zespole z kostrzewą bładą, np. w Ojcowskim Parku Narodowym (Medwecka-Kornaś, Kornaś 1963); tam i w innych rejonach Jury Krakowsko-Wieluńskiej rola mchów i porostów jest bardzo znaczna.

Informacje o występowaniu *Festucetum pallentis* w Niecce Nidziańskiej znajdują się też (jak już wspomniano) we wcześniej opublikowanej florz części tego terenu (Łuszczczyńska 1998). W opracowaniu tym jest zestawiona dość szeroka literatura, wykorzystana

¹ Według "Flora Europaea" 1964 r, t. 1, str. 355–356 *Jovibarba hirta* (L.) Opiz (= *Sempervivum hirtum* L.) występuje głównie w górach. Natomiast *J. hirta* subsp. *glabrescens* (Sabr.) Soó & Jáv. podawana jest z Karpat i północnych Węgier. Osobno (jako oddzielny takson) „Flora” traktuje *J. sobolifera* (J. Sims) Opiz (= *Sempervivum soboliferum* J. Sims), która jest rośliną muraw. Inne ujęcie znajduje się w Krytycznej liście roślin naczyniowych Polski, opublikowanej przez Mirka i in. w 2002 r. *Jovibarba hirta* (L.) Opiz subsp. *glabrescens* (Sabr.) Soó uznana jest za synonim *Sempervivum soboliferum* Sims. subsp. *preissianum* (Domin) Pawłowska. W tym ujęciu sprawa jest niejasna, gdyż w badaniach *Festucetum* na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej, przy notowaniach *Sempervivum soboliferum* podgatunek nie był określany.

przy danych florystycznych. *Festucetum* podane jest m.in. z rezerwatu w Skorocicach, skąd tego zespołu nie wymieniałam w swoim opracowaniu. Wśród 36 gatunków, dla których wyszczególniono stanowiska w zespole kostrzewy bladej znalazły się – podobnie jak w danych z 2006 r. – rośliny wspólne z różnymi murawami, co może pozostawać w związku z ich przynależnością do jednej klasy *Festuco-Brometea* i rzędu *Festucetalia valesiaca*, jednak tylko niektóre taksony tej grupy znajdowane są wraz z kostrzewą bladą w Jurze Krakowsko-Wieluńskiej. Gatunków charakterystycznych (choćby lokalnie), czy wyróżniających *Festucetum pallentis* (i osobny związek *Seslerio-Festucion*, który ta asocjacja reprezentuje) trudno się doszukać. Brak m.in. *Hieracium bifidum* i *Libanotis pyrenaica* (*L. montana*), cechujących płaty *Festucetum pallentis* na Jurze oraz obecnych tam zwykle: *Asplenium ruta-muraria*, *A. trichomanes*, *Campanula rotundifolia*, *Cardaminopsis* (*Arabis*) *arenosa*, *Potentilla arenaria*, *Scabiosa ochroleuca*, *Sedum maximum*, *Silene nutans*, *Valeriana tripteris* i *Vincetoxicum hirsutinaria* (*V. officinale*). Łącznie jest 27 gatunków roślin naczyniowych (z II do V stopnia stałości), stwierdzonych w murawach z *Festuca pallens* w Ojcowie i okolicy (Medwecka-Kornaś, Kornaś l.c.), nie wykazanych w wyróżnionym w rejonie Nidy *Festucetum pallentis*.

Do roślin, które podawane są jako obecne w *Festucetum pallentis* w Niecce Nidziańskiej, a nie były notowane w murawach naskalnych w Ojcowie i koło Olsztyna (Babczyńska 1978), należą natomiast np.: *Scabiosa canescens* i *S. columbaria*, *Silene otites* i *Valeriana officinalis*, a z innych, zasługujących na szczególną uwagę gatunków: *Adonis vernalis*, *Astragalus danicus*, *Erigeron acris* (*E. acer*), *Festuca valesiaca*, *Gypsophila fastigiata* oraz część podanych przez B. Łuszczczyńską (2006) składników „*Festucetum pallentis stipetosum capillatae*”. Należy do nich przede wszystkim *Stipa capillata* – przy jej nazwie we florze nie wymieniono jednak *Festucetum pallentis*, co jest bardziej słuszne.

Nie wchodząc dalej w analizowanie flory rejonu Nidy, trzeba jednak zwrócić uwagę na podawany w nim gatunek górski *Sesleria varia* (= *S. coerulea*) – pierwotne, błędne doniesienie o nim sprostowano stwierdzając, że na terenie Niecki Nidziańskiej rośnie jedynie niżowa *Sesleria uliginosa* (por. Medwecka-Kornaś 1959 str. 217), którą wymienia B. Łuszczczyńska w publikacji z 2000 r.

Można naturalnie założyć, iż pominięcie *Festuca pallens* i zespołu jaki tworzy, jest w informacjach z Niecki Nidziańskiej (Medwecka-Kornaś 1952, 1960) i z rezerwatu w Skorocicach (Medwecka-Kornaś 1959), błędem. Pozycja syntaksonomiczna zespołów (i zbiorowisk) była jednak ustalana na podstawie analiz ich składu florystycznego i porównań z innymi danymi, m.in. z zagranicy. Określanie gatunków popierano oznaczaniem zbieranych okazów, a w badaniach terenowych uczestniczył często Jan Kornaś (bardzo dobry florysta). Trudno też zakładać, że w ciągu ostatnich lat zmieniły się powiązania gatunków z zespołami oraz że pojawiła się i rozprzestrzeniła nie notowana uprzednio kostrzewa bladej – takiej ewentualności nie sugeruje także B. Łuszczczyńska w pracy z 2003 r., o zmianach florystycznych w rezerwacie w Skorocicach, w której – i słusznie – nie ma wzmianki o *Festucetum pallentis*. Są natomiast podane, bez żadnych uzasadnień, nie wymieniane przeze mnie z tego terenu zespoły *Inuletum ensifoliae* i *Adonido-Brachypodietum* oraz zarośla z klasy *Rhamno-Prunetea*. Do ich wyróżnienia potrzebne jest podanie zwarcia krzewów i związanych z nimi gatunków. Murawy z kostrzewą bladą nie wymieniono (i to też dobrze)

w dwóch przewodnikach z opisem przyrody parków krajobrazowych Poniidzia (Łuszczczyński, Łuszczczyńska 2003 oraz Łuszczczyński i in. 2008). Nie ma ich także we wcześniejszym studium A. S. Kostrowickiego (1966) oraz w rozdziałach botanicznych w tomie pod redakcją Kostrowickiego i Solona (1994). W podsumowaniu trzeba stwierdzić, że zespół z kostrzewą bładą został podany z Niecki Nidziańskiej (ściślej z Poniidzia) bez wystarczającej, podstawowej dokumentacji.

Przedstawiane fakty są ważne, gdyż nowe koncepcje jakie opublikowano i jakie mogą być dalej rozpowszechniane, sugerują potrzebę zmiany dotychczasowych ustaleń. Dotyczą one przede wszystkim wymagań siedliskowych oraz zasięgu dobrze wyodrębniającego się i powszechnie uznawanego zespołu jakim jest *Festucetum pallentis*; wchodzi przez to w zakres klasyfikacji fitosocjologicznej, ekologii i geografii roślin; trudno więc pozostawić je bez komentarza. Dogłębna charakterystyka bardzo interesującej szaty roślinnej Niecki Nidziańskiej jest nadal potrzebna.

Anna Medwecka-Kornaś

LITERATURA

- BABCZYŃSKA B. 1978. Zbiorowiska murawowe okolic Olsztyna koło Częstochowy. Acta Biologica 5, Prace Nauk. Uniwersytetu Śląskiego 234: 169–215.
- KOSTROWICKI A. S. 1996. Stosunki biogeograficzne. W: J. Kondracki (red.) Studia geograficzne w powiecie pińczowskim. Prace Geogr. 47: 115–163 Warszawa.
- KOSTROWICKI A. S., SOLON J. (red.). 1994. Studium geobotaniczno-krajobrazowe okolic Pińczowa. Dokumentacja Geograficzna 1–2, s. 195. Warszawa.
- ŁUSZCZYŃSKA B. 1998. Kserotermiczna flora naczyniowa wybranych subregionów Niecki Nidziańskiej (Garb Pińczowski, Płaskowyż Szaniecki, wschodnia część Niecki Soleckiej). Fragn. Florist. Geobot. Polon. 5: 55–87.
- ŁUSZCZYŃSKA B. 2000. Zagrożone i chronione elementy flory kserotermicznej Garbu Pińczowskiego i terenów przyległych. Biul. Ogrodów Botanicznych, Muzeów i Zbiorów 9: 65–75.
- ŁUSZCZYŃSKA B. 2003. Potrzeba aktywnej ochrony w warunkach *ex situ* zagrożonych i chronionych elementów flory kserotermicznej rezerwatu skalno-stepowego Skorocice. Biul. Ogrodów Botanicznych, Muzeów i Zbiorów 12: 177–181, Warszawa-Powin.
- ŁUSZCZYŃSKA B. 2006. Zróżnicowanie muraw kserotermicznych na Poniidziu ze szczególnym uwzględnieniem zespołów ze związku *Festuco-Stipion*. Problemy Ekologii Krajobrazu 16/1: 427–432.
- ŁUSZCZYŃSKI J., ŁUSZCZYŃSKA B. 2003. Nadnidziański Park Krajobrazowy. Informator przyrodniczo-turystyczny, s. 61. Zespół Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych, Kielce.
- ŁUSZCZYŃSKI J., ŁUSZCZYŃSKA B., PEŁKA A. 2008. Szaniecki Park Krajobrazowy. Informator krajoznawczy – przyrodniczy, s. 48. Zespół Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych, Kielce.
- MEDWECKA-KORNAŚ A. 1952. Rezerwaty stepowe nad dolną Nidą. Chrońmy Przyr. Ojcz. 8(6): 3–20.
- MEDWECKA-KORNAŚ A. 1959. Roślinność rezerwatu stepowego „Skorocice” koło Buska. Ochr. Przyr. 26: 172–260.
- MEDWECKA-KORNAŚ A. 1960. Poland's steppe vegetation and its conservation. State Council for Conservation of Nature 6, s. 37, Kraków.
- MEDWECKA-KORNAŚ A., KORNAŚ J. 1963. Mapa zbiorowisk roślinnych Ojcowskiego Parku Narodowego. Ochr. Przyr. 29: 17–87.

SZAFER W., ZARZYCKI K. (red.). 1977. Szata roślinna Polski. Wydanie III, 1, s. 615, 2, s. 347. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.

ZAJĄC A., ZAJĄC M. 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce, s. Xii + 714. Pracownia Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

Odpowiedź na artykuł polemiczny autorstwa Anny Medweckiej-Kornaś, pt. „Nieuzasadnione informacje o występowaniu murawy naskalnej *Festucetum pallentis* w Niece Nidziańskiej”

Pani Profesor Anna Medwecka-Kornaś, znakomita badaczka i znawczyni szaty roślinnej Polski, w tym m.in. Niecki Nidziańskiej, kwestionuje doniesienie o występowaniu murawy naskalnej *Festucetum pallentis* w Niece Nidziańskiej, argumentując brakiem dowodów na istnienie takiego zespołu oraz z tytułu, że nikt wcześniej, mimo licznych badań tego terenu i wycieczek botanicznych nie opisał występowania takiej asocjacji.

Wyjaśniając wątek merytoryczny muszę odnieść się do moich badań na tym terenie, których wyniki są powodem tego pozornego zamieszania, a zapewne Pani Profesor ich nie znała. W roku 1982 prof. Tadeusz Głazek, ówczesny mój przełożony i kierownik Zakładu Geobotaniki WSP w Kielcach, zachęcił mnie do zbadania zróżnicowania kserotermicznej szaty roślinnej na tzw. Ponidziu czyli na terenach obejmujących Płaskowyż Szaniecki, Garb Pińczowski, Nieckę Solecką i po części, wschodni fragment Garbu Wodzisławskiego, leżących w Niece Nidziańskiej, jako temat do mojego przyszłego doktoratu. Badania, które wówczas podjęłam zwrócone były głównie na zróżnicowanie zbiorowisk z klasy *Festuco-Brometea* ze szczególnym uwzględnieniem ich związku z różnorodnością siedlisk i wpływu gospodarki człowieka. Ogromne zróżnicowanie geologiczne tego obszaru powoduje, że na niewielkich powierzchniach wykształcają się mozaikowe układy siedlisk, nie mające odpowiedników nigdzie indziej w Polsce. Rzeczą znaną dla tego terenu są oczywiście wychodnie skał gipsowych tworzące bardzo specyficzne typy siedlisk. Na nich zostały stwierdzone m.in. fitocenozy z udziałem *Festuca pallens* oraz z udziałem innych ważnych gatunków, jak *Allium montanum* i *Jovibarba sobolifera*, przez co nawiązują do zespołu *Festucetum pallentis* opisanego m.in. z jurajskich skałek Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej. Wyróżniony przeze mnie zespół, różni się nieco florystycznie od obszarów Jury i nie posiada takich gatunków, jak np. *Hieracium bifidum*, *Libanotis pyrenaica* i *Thymus praecox* uznanych przez Kornasia (1950) za charakterystyczne dla tej jednostki. Niemniej jego charakter, udział gatunków z klasy *Festuco-Brometea* i związku *Festucetalia valesiacae*, a przede wszystkim udział *Festuca pallens*, *Allium montanum* i *Jovibarba sobolifera* – gatunków charakterystycznych, wskazują jednoznacznie, że mamy do czynienia z fitocenozą należącą do zespołu *Festucetum pallentis*. Są to fitocenozy o luźnej strukturze z dużym udziałem porostów i mszaków, którym charakterystycznej fizjonomii nadaje jednak *Festuca pallens* z udziałem wymienionych wcześniej gatunków charakterystycznych, rozwijających się na wychodniach skalnych o różnym nachyleniu ścianek, od 5 do 80°. Poznajemy tu nieco inną odmianę tego zespołu, co wynika z panujących stosunków litologicznych, orograficznych, edaficznych i zasięgów niektórych

gatunków, ale bez wątpienia mamy do czynienia ciągle z tą samą asocjacją. Wyróżniony przeze mnie zespół udokumentowany został na podstawie 16 zdjęć fitosocjologicznych wykonanych w Łagiewnikach koło Buska Zdroju, Lisowie, Zwierzyńcu, Skorocicach, Gackach, Woli Zagojskiej Górnej, Winiarach, Skotnikach Górnych i Szańcu. Pani Profesor zarzuca mi niemożliwość odnotowania w Skorocicach *Allium montanum* w naskalnej murawie z *Festuca pallens*, ponieważ przez Panią Profesor był stwierdzony tylko w *Seslerio-Scorzoneretum* i to tylko sporadycznie! Ja znalazłam i odnotowałam go w dwóch zdjęciach odpowiednio na 2.3 i 3.3! Informacja o występowaniu zespołu *Festucetum pallentis* w moim artykule (Łuszczczyńska 2006) ma charakter czysto sygnałny, a treść merytoryczna odnosi się przede wszystkim do zbiorowisk ze związku *Festuco-Stipion*, o czym zresztą w tytule artykułu. Oczywiście nie zmienia to prawdziwości doniesienia, tylko być może nieco przedwcześnie?

O *Jovibarba sobolifera* ze Skorocic nic nie wspominam, ponieważ go tam nie znalazłam, więc nie rozumiem kontekstu zarzutu. Co do nomenklatury tego taksonu to została ona oparta na opracowaniu Mirka i współautorów (2002), a odnosi się do dawniejszej nazwy *Sempervivum soboliferum*. W pracy istotnie użyłam nazwy *Jovibarba hirta* subsp. *glabrescens*, odnoszącej się do dawniejszej nazwy *Sempervivum soboliferum* subsp. *preissianum*, ponieważ z moich oznaczeń bliżej było mi do tego taksonu aniżeli do podstawowego, czyli *Sempervivum soboliferum* subsp. *soboliferum*. (Można naturalnie założyć, że mogła to być nadinterpretacja i lepiej było pozostać przy typowej postaci gatunku?).

Pani Profesor podważa także poprawność moich oznaczeń kostrzew, ale nie rozumiem na jakiej podstawie. Weryfikacji wszystkich oznaczeń z rodzaju *Festuca* dokonała znakomita specjalistka tego rodzaju dr Maria Pawlus, tak więc ich poprawność nie budzi najmniejszych wątpiwości! Nie umiem odpowiedzieć Pani Profesor dlaczego Pani nie znalazła w rezerwacie Skorocice *Festuca pallens* (przede mną już wcześniej podają ją Pawlus 1985 i Szwagrzyk 1987), jak również nie umiem odpowiedzieć Pani Profesor dlaczego nie widzi Pani od czasu opublikowania swojej monografii botanicznej rezerwatu Skorocice (Medweczka-Kornaś 1959!) zmian, jakie tam zachodzą. A szkoda, bo wielokrotnie później Pani Profesor tam bywała. Co najmniej 60–70% powierzchni tego rezerwatu uległo całkowitemu zarośnięciu, w tym również zbiorowiskami z klasy *Rhamno-Prunetea*, których obecność Pani Profesor neguje. Nie znam ani jednej publikacji autorstwa Profesor Anny Medweczki-Kornaś, która dotyczyłaby aktualnego stanu szaty roślinnej i procesów sukcesyjnych dokonujących się w tym rezerwacie. A szkoda!!! Nikt inny nie miał takiego moralnego prawa jak właśnie Wielce Szanowna Pani Profesor zadbać o ten rezerwat, który był perłą Ponidzia. Dzisiaj wiele wskazuje, że nią przestanie być!

Podważa Pani Profesor zasadność wyróżnienie niewielkiego płatu *Inuletum ensifoliae* w rezerwacie Skorocice. Pragnę podkreślić, że zespół ten na Ponidziu bardzo często występuje w zubożalej postaci, bez udziału większości gatunków charakterystycznych, tj. *Aster amellus*, *Cirsium pannonicum*, *Irys aphylla*, *Linum flavum*, *L. hirsutum*, *Dorycnium germanicum* i *Carlina onopordifolia*, a tylko z udziałem *Inula ensifolia*, który występuje jako dominant. Wielkość jego płatów zależna jest m.in. od lokalnie występujących układów litologicznych. Cechą charakterystyczną obszarów gipsowych jest to, że pod erodującymi skałami gipsowymi, w niektórych miejscach odsłaniają się margle, na których może rosnąć i rośnie *Inula ensifolia* tworząc takie właśnie zubożale, a czasami kałużbowe postacie

Inuletum ensifoliae. Z takim przykładem mamy do czynienia m.in. w omawianym rezerwacie, gdzie wykształcił się niewielki płat fitocenozy, którą uznałam za *Inuletum ensifoliae*, z pełną świadomością składu florystycznego i przynależności syntaksonomicznej.

Co do wyróżnienia zespołu *Adonido-Brachypodietum* i jego stosunku do *Thalictro-Salvietum* są to sprawy bardzo dyskusyjne i daleko wykraczające poza zakres tej polemiki i dlatego nie będę tego szerzej analizować. Mając na uwadze regionalne różnice między tymi zespołami, a stwierdzam to na podstawie mojego wieloletniego doświadczenia, że łatwiej mi na Pomorzu znaleźć fitocenozy nawiązujące do *Adonido-Brachypodietum* niż do *Thalictro-Salvietum*, przynajmniej w takiej charakterystycznej kombinacji gatunków jaką zaproponowała Pani Profesor (Medwecka-Kornaś 1959).

Polemikę pragnę zakończyć przytoczeniem cytatów z dwóch recenzji mojej pracy doktorskiej pt. „Flora i zbiorowiska kserotermiczne wybranych subregionów Niecki Nidziańskiej”. Z formalnego punktu widzenia dodam, że doktorat został obroniony w roku 1993 na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, a promotorem był prof. dr hab. Tadeusz Głazek, bardzo dobry znawca roślinności kserotermicznej, natomiast recenzentami pracy byli prof. dr hab. S. Balcerkiewicz i prof. dr hab. S. Michalik.

Fragment recenzji prof. dr hab. Stanisława Balcerkiewicza – „Rozdział dotyczący zbiorowisk roślinnych oparty jest na 370 wykonanych zdjęciach fitosocjologicznych oraz materiałach literaturowych. Dodatkowy, cenny materiał stanowią też specjalnie przeprowadzone badania gleboznawcze. Całość zilustrowana jest bardzo poglądowymi i ładnymi, oryginalnymi rysunkami. Opracowanie materiałów pod względem fitosocjologicznym jest poprawne i staranne. Charakterystyki wszystkich 12 wyróżnionych zbiorowisk są w zasadzie wyczerpujące. Zaprezentowane wyniki badań fitosocjologicznych są istotnym osiągnięciem autorki rozprawy; świadczą o dobrym profesjonalnym warsztacie badawczym; przynoszą znaczący postęp w poznaniu zróżnicowania roślinności kserotermicznej. Trafne i uzasadnione są ujęcia *Scorzonero-Seslerietum* i *Carici-Tetragonolobetum*, dobre diagnozy (odmiennego od znanych dotąd postaci) *Festucetum pallentis* czy *Inuletum ensifoliae*.”

Fragment drugiej recenzji prof. dr hab. Stefana Michalika – „Część fitosocjologiczną ocenianej pracy uważam za szczególnie wartościową i wzorowo opracowaną. Obok obszernych materiałów i starannej interpretacji, Autorka wykazała się tu również umiejętnością krytycznej dyskusji uzyskanych wyników na tle obszernej literatury fitosocjologicznej, zarówno krajowej, jak i zagranicznej.”

Korzystając z własnych, dobrze udokumentowanych i pozytywnie zrecenzowanych materiałów (o czym wcześniej) mam prawo do publikacji takich treści jakie wymieniłam.

Z pracy doktorskiej do tej pory opublikowałam m.in. część dotyczącą flory badanego obszaru (Łuszczczyńska 1998) oraz część poświęconą ekologicznej charakterystyce flory Pomorza (Łuszczczyńska 2010), natomiast część opisującą wyróżnione zbiorowiska przygotowuję do druku i tam na pewno załączę pełną dokumentację tabelaryczną.

Dziękuję Pani Profesor Annie Medweckiej-Kornaś za dyskusję, a Redaktorowi Fragmenta Floristica et Geobotanika Polonica Panu Profesorowi Ludwikowi Freyowi najserdeczniej dziękuję za umożliwienie mi odpowiedzi na uwagi Pani Profesor.

LITERATURA

- ŁUSZCZYŃSKA B. 1998. Kserotermiczna flora naczyniowa wybranych subregionów Niecki Nidziańskiej (Garb Pińczowski, Płaskowyż Szaniecki, wschodnia część Niecki Soleckiej). *Fragm. Florist. Geobot. Polon.* 5: 55–87.
- ŁUSZCZYŃSKA B. 2006. Zróżnicowanie muraw kserotermicznych na Ponidziu ze szczególnym uwzględnieniem zespołów ze związku *Festuco-Stipion*. *Problemy Ekologii Krajobrazu* 16/1: 427–432.
- ŁUSZCZYŃSKA B. 2010. Charakterystyka ekologiczna flory kserotermicznej Garbu Pińczowskiego w Niecce Nidziańskiej (The ecological description of xerothermic flora of the Garb Pińczowski Hump in the Nida Basin): 373–384. [W:] H. RATYŃSKA, B. WALDON (red.), *Cieplolubne murawy w Polsce – stan zachowania i perspektywy ochrony*. Wyd. Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.
- MEDWECKA-KORNAŚ A. 1959. 1959. Roślinność rezerwatu stepowego „Skorocice” koło Buska. *Ochr. Przyr.* 26: 172–260.
- MEDWECKA-KORNAŚ A. 1960. Poland's steppe vegetation and its conservation. State Council for Conservation of Nature 6, s. 37, Kraków.
- MIREK Z., PIĘKOŚ-MIRKOWA H., ZAJĄC A. & ZAJĄC M. 2002. Flowering plants and pteridophytes of Poland. A checklist. [W:] Z. MIREK (ed.), *Biodiversity of Poland 1*. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- PAWLUS M. 1985. Systematyka i rozmieszczenie gatunków grupy *Festuca ovina* L. w Polsce. *Fragm. Florist. Geobot.* 29(2): 219–295.
- SZWAGRZYK J. 1987. Flora naczyniowa Niecki Nidziańskiej. [W:] A. S. KLECZKOWSKI (red.), *Wartości środowiska przyrodniczego Niecki Nidziańskiej i zagadnienie jego ochrony*. T. II, *Studia Ośr. Dokum. Fizjogr.*, 15: 17–91.